

NOTA SOBRE EL FONS DE PERGAMINS INGRESSAT A LA BIBLIOTECA BORJA

Fins fa pocs anys la «Biblioteca Borja» no posseïa cap pergami, però recentment, degut a l'interès del difunt P. Francesc de Palau Solà i el meu propi, ha començat a enriquir-se amb algunes donacions i unes poques compres. Actualment hi ha un total de 342 peces.

Degut a la varietat de la seva procedència no sempre resulta fàcil reconstruir el camí que han seguit fins a arribar a aquesta biblioteca i es fa difícil reconstruir els lots inicials.

El motiu d'aquesta breu comunicació a aquesta *Sezioni di Studi Storici* és la de donar a conèixer l'existència d'aquest fons als investigadors de la nostra història. Presentaré, en primer lloc, el conjunt subdividint-lo segons els seus orígens, i en cada cas faré esment del seu abast cronològic. En segon terme, sempre mantenint-me en un terreny general, estreuré dels pergamins del segle XV allò que diuen de la vida de la societat de Vic i Barcelona d'aquells temps.

I. ENUMERACIÓ DELS FONDS.

Evidentment no pretenem ara fer un catàleg complet, doncs això hauria de suposar una lectura més detinguda dels pergamins, feina que ja s'ha començat. A més creiem que tampoc és el moment més adient per presentar-lo. El que si creiem poder dir és que aquests pergamins no han estat utilitzats per historiadors fins al pre-

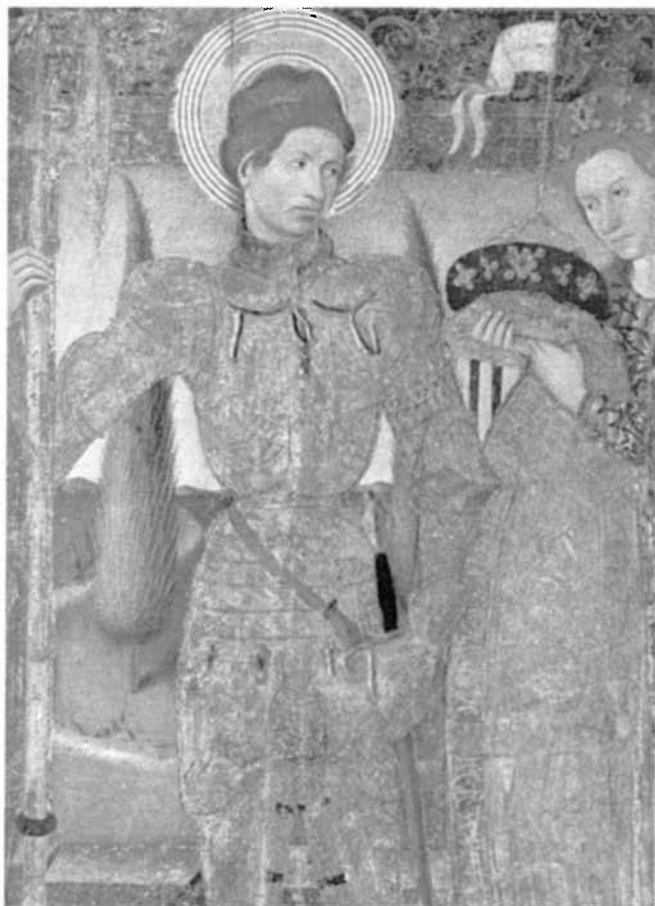
De principi voldria indicar que el seu estat de conservació és molt desigual, des d'exemplars en perfecte estat fins als que han sigut atacats per fongs o intervencions humanes (en alguns casos són pergamins utilitzats per enquadrar llibres del segle XVI).

Excepte el fons C, tot ell referent a una família, els altres fons estan integrats per documents de diversa procedència, testificada per les diferents numeracions que encara conserven alguns al seu dors. Probablement aquesta numeració podria ajudar a esbrinar els seus orígens.

Fons A

Butlles pontificies totes elles molt ben conservades, amb la butlla pendent i l'orla superior i lateral típica. Passem a enumerar-les:

1. Urbà VIII a Àngel Rudosilla, refrendari i penitencier de Barcelona, perquè recolzi el nomenament de Jacint Badia com a rector de Santa Maria de Banyeres. 23 d'agost de 1627.

1. Jaume Huguet, *S. Giorgio* (part.). Barcelona, Museo d'Arte di Catalogna.

2. Libro d'ore di Alfonso d'Aragona. Napoli, Biblioteca Nazionale.

2. Pius VI a Tomàs de Lorenzana, Bisbe de Girona, comunicant-li el nomenament de Joaquim Clavera com a abat de Sant Pere de Rodes, succeint al difunt Francesc de Juanter. 18 de gener de 1795.

3. Pius VI al rei Carles IV sobre el mateix nomenament. 18 de gener de 1795.

4. Pius VI nomenant abat de Sant Pere de Rodes a Joaquim Clavera. 18 de gener de 1795.

5. Pius VI al convent de Sant Pere de Rodes comunicant el nomenament. 18 de gener de 1795.

6. Pius VI a Eustaqui Azara, Bisbe de Barcelona, sobre el mateix assumpte. 18 de gener de 1795.

7. Jurament de fidelitat de Joaquim Clavera a la Santa Seu recollit en una butlla. Al dors hi ha una nota indicant com aquest jurament no s'oposava als drets de la corona. 31 de març de 1796

8. Lleó XIII a Salvador Castellote i Pinazo, valencià, nomenant-lo Bisbe de Menorca. 26 de juliol de 1896. [amb el plàcet reial signat a Sant Sebastià el 14 de setembre del mateix any]

9-19 Un conjunt de 10 breus. Sis d'ells de Pius IX,

datats el 22 de desembre de 1863, relatius al nomenament de Pere Joaquim Hernández Herreros com a bisbe. Dos dirigits a la comunitat diocesana recolzant la tasca del mateix bisbe. Un darrer al mateix bisbe concedint-li privilegis.

20. Benet XV concedint el privilegi d'oratori particular a la família d'Isidor Valls Pallarola i Antònia Taberner de Valls. 18 de novembre de 1916.

21. Pius X a Salvador Castellote i Pinazo, bisbe de Jaen, conferint-li els títols de prelat domèstic i comte. 20 de febrer de 1904. [còdex de vitela 10 f.]

Fons B

Fons General.

1. Documents Pontificis.

1.1. Butlles.

1.1.1. Urbà VIII nomenant a Nicolau Miquel per un càrrec eclesiàstic a la diòcesi de Solsona. 3 de desembre de 1635.

1.1.2. Pius VI a Joaquim Clavera, abat de Sant Pere de Roda. 31 de març de 1796 [al dors protesta de la corona espanyola pel fet]

1.1.3. Pius IX a Joaquim Hernández i Herreros trasladant-lo a la diòcesi de Badajoz. 1 de gener de 1863. [amb el plàcet reial del 24 de desembre de 1863]

1.1.4. Idem.

1.1.5. Lleó XIII a Salvador Castellote i Pinazo, trasladant-lo de Menorca a Jaen. 16 de gener de 1901. [Vist-i-plau de la corona del 6 de febrer de 1902] [al dors s'explica que la butlla dirigida a la diòcesi ha estat detinguda per anar contra els privilegis de la corona]

1.2. Breus Pontificis.

1.2.1. Clement XII concedint indulgències a algunes esglésies de Barcelona. 8 de maig de 1734.

1.2.2. Benet XIV concedint indulgències a la capella dels Set Dolors de la Verge de Berga. 30 d'agost de 1753.

1.2.3. Pius IX concedint indulgència plenària a una missa celebrada per Mn. Bonaventura Ballei de Solsona. 6 de desembre de 1861.

2. Documents reials.

2.1. Pere el Gran concedint un terreny a Blanca pels serveis prestats per Domènec de Biscarra. 23 d'agost de 1340. [en ell es parla de l'hospital de Berga. Amb segell i molt ben conservat]

2.2. Pere el Gran confirma la venda feta per Bernat Betto i Bernat Carovira a Pere Ça Sala de Ripoll dels masos de Dos Castells pel preu de 9.000 sous. Sala es reconeix feudatari del rei. 25 d'abril de 1343.

2.3. El príncep Felip concedeix a la vila de Fraga el lluir tots els oficis i rendes reials empenyats a la casa de Lanuza. 2 de gener de 1553.

2.4. Felip IV commuta a Guerau de Guardiola, tinent del mestre racional a Catalunya, 200 ducats de renda que tenia a Cerdanya. 17 de maig de 1634.

3. Títols d'Universitat.

3.1. Universitat de Cervera.

3.1.1. Títol de batxiller en dret civil a Francesc Ferrer i Sabater d'Olot. 9 de maig de 1761.

3.1.2. Títol de doctorat en dret civil al mateix. 9 de maig de 1763.

3.1.3. Títol de batxiller en dret civil a Joan Francesc de Castellar, de Barcelona. 5 de juny de 1798.

3.1.4. Títol de batxiller en dret civil a Joan Oms i Plana de La Riera (Tarragona). 8 de maig de 1798 [amb segell penjant].

3.1.5. Idem

3.1.6. Títol de doctorat en dret civil al mateix. 5 d'abril de 1800 [amb segell penjant].

3.2. Universitat d'Oriola.

3.2.1. Títol de batxiller en dret civil a Agustí Ansaldo d'Alona. [1768].

4. General per segles.

4.1. Segle XII. 1 Donació feta per Galcerà de Pinòs i la seva dona Berengària al seu fill. 7 de març de 1155. [pergamí més antic datat dels fons]

4.2 Segle XIII. 7 documents.

4.3. Segle XIV. 35 documents.

4.4. Segle XV. 45 documents.

4.5. Segle XVI. 68 documents.

4.6. Segle XVII. 37 documents.

Fons C

Fons Ripoll-Sant Joan de les Abadesses.

És tracta del darrer fons ingressat a la Biblioteca. Consta d'un conjunt de 62 pergamins que van des del 24 de setembre de 1257 al 7 de gener de 1640. Tenen una unitat clara, doncs es refereixen tots a la mateixa família. Distribuïts cronològicament trobem:

1. Segle XIII. 11 documents.

2. Segle XIV. 22 documents.

3. Segle XV. 8 documents.

4. Segle XVI. 13 documents.

[sense data per manca d'un tros del pergamí 3]

A part de la família de Cumba hi surten contínuament els monestirs de Sant Joan de les Abadesses i les esglésies de Ripoll, i el seu contingut es centra preferentment en les compres, vendes, donacions de terres relacionades especialment amb els masos Quintana i Ça Coma. Hi trobem un únic testament el d'Elisenda, dona de Pere de Cumba.

Fons D

Fons Berga.

Petit conjunt de 18 pergamins relacionats amb la ciutat de Berga. Molts d'ells en un deficient estat de conservació. Van aparèixer barrejats amb els llibres administratius de la parròquia del segle XIX i algun precedent que passaren a la Biblioteca Borja.

1. Segle XIII. 5 documents.

2. Segle XIV. 4 documents [un d'ells és còpia d'un del s. IX].

3. Segle XV. 1 document.

4. Segle XVI. 1 document.

5. Segle XVII. 2 documents.

6. Amb data desconeguda. 5 documents.

Fons E

Fons vari.

En aquest fons queden inclosos 26 fragments proce-

1.1.2. Pius VI a Joaquim Clavera, abat de Sant Pere de Roda. 31 de març de 1796 [al dors protesta de la corona espanyola pel fet]

1.1.3. Pius IX a Joaquim Hernández i Herreros trasladant-lo a la diòcesi de Badajoz. 1 de gener de 1863. [amb el plàcet reial del 24 de desembre de 1863]

1.1.4. Idem.

1.1.5. Lleó XIII a Salvador Castellote i Pinazo, trasladant-lo de Menorca a Jaen. 16 de gener de 1901. [Vist-i-plau de la corona del 6 de febrer de 1902] [al dors s'explica que la butlla dirigida a la diòcesi ha estat detinguda per anar contra els privilegis de la corona]

1.2. Breus Pontificis.

1.2.1. Clement XII concedint indulgències a algunes esglésies de Barcelona. 8 de maig de 1734.

1.2.2. Benet XIV concedint indulgències a la capella dels Set Dolors de la Verge de Berga. 30 d'agost de 1753.

1.2.3. Pius IX concedint indulgència plenària a una missa celebrada per Mn. Bonaventura Ballei de Solsona. 6 de desembre de 1861.

2. Documents reials.

2.1. Pere el Gran concedint un terreny a Blanca pels serveis prestats per Domènec de Biscarra. 23 d'agost de 1340. [en ell es parla de l'hospital de Berga. Amb segell i molt ben conservat]

2.2. Pere el Gran confirma la venda feta per Bernat Betto i Bernat Carovira a Pere Ça Sala de Ripoll dels masos de Dos Castells pel preu de 9.000 sous. Sala es reconeix feudatari del rei. 25 d'abril de 1343.

2.3. El príncep Felip concedeix a la vila de Fraga el lluir tots els oficis i rendes reials empenyats a la casa de Lanuza. 2 de gener de 1553.

2.4. Felip IV commuta a Guerau de Guardiola, tinent del mestre racional a Catalunya, 200 ducats de renda que tenia a Cerdanya. 17 de maig de 1634.

3. Títols d'Universitat.

3.1. Universitat de Cervera.

3.1.1. Títol de batxiller en dret civil a Francesc Ferrer i Sabater d'Olot. 9 de maig de 1761.

3.1.2. Títol de doctorat en dret civil al mateix. 9 de maig de 1763.

3.1.3. Títol de batxiller en dret civil a Joan Francesc de Castellar, de Barcelona. 5 de juny de 1798.

3.1.4. Títol de batxiller en dret civil a Joan Oms i Plana de La Riera (Tarragona). 8 de maig de 1798 [amb segell penjant].

3.1.5. Idem

3.1.6. Títol de doctorat en dret civil al mateix. 5 d'abril de 1800 [amb segell penjant].

3.2. Universitat d'Oriola.

3.2.1. Títol de batxiller en dret civil a Agustí Ansaldo d'Alona. [1768].

4. General per segles.

4.1. Segle XII. 1 Donació feta per Galcerà de Pinòs i la seva dona Berengària al seu fill. 7 de març de 1155. [pergamí més antic datat dels fons]

4.2 Segle XIII. 7 documents.

4.3. Segle XIV. 35 documents.

4.4. Segle XV. 45 documents.

4.5. Segle XVI. 68 documents.

4.6. Segle XVII. 37 documents.

Fons C

Fons Ripoll-Sant Joan de les Abadesses.

És tracta del darrer fons ingressat a la Biblioteca. Consta d'un conjunt de 62 pergamins que van des del 24 de setembre de 1257 al 7 de gener de 1640. Tenen una unitat clara, doncs es refereixen tots a la mateixa família. Distribuïts cronològicament trobem:

1. Segle XIII. 11 documents.

2. Segle XIV. 22 documents.

3. Segle XV. 8 documents.

4. Segle XVI. 13 documents.

[sense data per manca d'un tros del pergamí 3]

A part de la família de Cumba hi surten contínuament els monestirs de Sant Joan de les Abadesses i les esglésies de Ripoll, i el seu contingut es centra preferentment en les compres, vendes, donacions de terres relacionades especialment amb els masos Quintana i Ça Coma. Hi trobem un únic testament el d'Elisenda, dona de Pere de Cumba.

Fons D

Fons Berga.

Petit conjunt de 18 pergamins relacionats amb la ciutat de Berga. Molts d'ells en un deficient estat de conservació. Van aparèixer barrejats amb els llibres administratius de la parròquia del segle XIX i algun precedent que passaren a la Biblioteca Borja.

1. Segle XIII. 5 documents.

2. Segle XIV. 4 documents [un d'ells és còpia d'un del s. IX].

3. Segle XV. 1 document.

4. Segle XVI. 1 document.

5. Segle XVII. 2 documents.

6. Amb data desconeguda. 5 documents.

Fons E

Fons vari.

En aquest fons queden inclosos 26 fragments proce-

3. Ignoto (sec. XV), *Ritratto di Giacomo I (?)*. Barcellona, Museo d'Arte di Catalogna.

dents de diferents enquadernacions, de contingut litúrgic i jurídic i 12 procedents d'enquadernacions de còdex d'Arxiu amb contingut humanístic i musical. En aquest lot també figuren 3 pàgines en vitela procedents de llibres litúrgics del segle XV amb bones miniatures florals.

II. UNA MIRADA AL SEGLE XVI

Malgrat que els pergamins d'aquest segle siguin tan sols una cinquantena del total dels fons, són, per la varietat del seu contingut, una petita mostra dels aspectes més fundamentals de la vida ciutadana, i en el cas nostre de la vida de Vic, Barcelona i Matarò.

Persones actives

Apareixen en l'àmbit eclesiàstic-administratiu: bisbes, abats, priors, preveres, monjos, canonges, rectors de parròquies, beneficiats, sagristans (en l'accepció d'aquells temps) i laics.

En l'àmbit civil trobem: reis, batlles, consellers, jutges, notaris, procuradors, patrons de fundacions, marmessors i tutors.

Pel que fa a l'àmbit social hi veiem reflexada la societat benestant (de la que no ho era no queden testimonis), el món gremial i la burgesia incipient, entre elles les famílies dels Soler i dels Pou. En els pergamins d'aquest segle no surt reflexat el món de la cúria de Roma, ni

noms de nobles, amb l'excepció de Galcerà de Requesens (B, 18) i Guillem Ramon de Montcada (B, 36).

Activitats

Les activitats són les relacionades amb les persones actives, així en el terreny eclesiàstic trobem celebracions de misses, aniversaris, presència a enterraments, repartició d'almoines, creació de beneficis eclesiàstics (B, 27) o assignació d'ells (B, 3) i les donacions de llàntries, que han de cremar sempre enfront de determinats altars, distingint entre ells per motius dels seus privilegis i indulgències. Igualment l'activitat desenvolupada pels civils està relacionada amb el seu estatus social: abundància de mercaders, a més de sastres, drapers, forners, hostalers, fusters, apotecaris, dagues, teixidors, marmolistes, etc. no falten tampoc els agricultors i un mariner. En el terreny jurídic trobem els notaris, que com és lògic actuen en tots els documents, donant testimoni i àdhuc en alguna ocasió com compradors. Els documents que s'encarreguen de validar són variats: testaments (B, 21, 24, 31), pactes matrimonials (B, 4), concòrdies (B, 30) i, els més freqüents, les compres i vendes.

També trobem la constatació d'algunes reunions dels consells de ciutat (B, 20, 42).

Lloc de residència

Els eclesiàstics viuen a monestirs com Santa Maria de l'Estany (B, 1), Lluça (B, 14), en convents i en parròquies de Vic i Barcelona.

La resta d'actives ho fan majoritàriament a les ciutats, de les que coneixem pels documents noms de carrers o indrets. Els que viuen al camp ho fan en masos (B, 24). Només trobem citats els castells de Rosanes (B, 17), el de Vilagelans (B, 16) i Madrona (B, 19).

Uns pocs pergamins ens informen de coses curioses o aspectes menys freqüents, els citarem:

nº 3: al parlar dels drets de possessió ens dona el que podrien anomenar l'arbre genealògic de la família Soler i Olzinells, fet per Pere Soler, canonge de Mallorca. En la mateixa línia però menys complet el nº 33.

nº 2: recull el moment fundacional d'una companyia comercial, amb el detall de les peculiaritats i les mutues obligacions.

Dos pergamins un del 14 d'abril de 1473 (nº 28) i un altre del 2 de gener de 1473 (nº 29) ens recorden els **desastres de la guerra**, que han obligat a vendre unes **propietats per pagar certes obligacions**. Nº 42 en parlar

d'una venda situa la propietat a la plaça Mercadal de Vic, prop d'on hi havien les forques d'execució capital.

Per acabar voldríem al·ludir primer a un pergami que constitueix una excepció, es tracta d'un del 29 de desembre de 1475 (nº 50) que, a diferència de la resta de pergamins pontificis que es refereixen a Catalunya, es refereix a l'Alguer. En ell s'utilitza l'expressió *Principatus Cataloniae*.

Per últim donarem el llistat de notaris d'aquest segle XV que actuen en els documents, són:

FONS B

L'Alguer

Bernat Stanyol [resident a] (30)

Barcelona

Bartomeu Agell (23 i 44)
 Pere Arrimontis (12)
 Antoni Arnau (22)
 Pere Castelló (19 i 20 amb text en català)
 Pere Font (33)
 Ramon de Ginebrada (1)
 Guillem Jordà (34)
 Bartomeu Masons (11)
 Joan Mates (39)
 Bernat Montserrat (21)
 Bernat de Prat (27)
 Bernat Sans (2)
 Bernat Solà (26)

Granollers

Pere Marull (29)

Jorba

Francesc de Riusderis (10)

Mallorca

Gabriel Massot (3)
 Bernat Oliver (3)

Martorell

Joan Piquer (17)

Matarò

Pere Jofre (31)

noms de nobles, amb l'excepció de Galcerà de Requesens (B, 18) i Guillem Ramon de Montcada (B, 36).

Activitats

Les activitats són les relacionades amb les persones actuants, així en el terreny eclesiàstic trobem celebracions de misses, aniversaris, presència a enterraments, repartició d'almoines, creació de beneficis eclesiàstics (B, 27) o assignació d'ells (B, 3) i les donacions de llàntries, que han de cremar sempre enfront de determinats altars, distingint entre ells per motius dels seus privilegis i indulgències. Igualment l'activitat desenvolupada pels civils està relacionada amb els seu estatus social: abundància de mercaders, a més de sastres, drapers, forners, hostalers, fusters, apotecaris, dagues, teixidors, marmolistes, etc. no falten tampoc els agricultors i un mariner. En el terreny jurídic trobem els notaris, que com és lògic actuen en tots els documents, donant testimoni i àdhuc en alguna ocasió com compradors. Els documents que s'encarreguen de validar són variats: testaments (B, 21, 24, 31), pactes matrimonials (B, 4), concòrdies (B, 30) i, els més freqüents, les compres i vendes.

També trobem la constatació d'algunes reunions dels consells de ciutat (B, 20, 42).

Lloc de residència

Els eclesiàstics viuen a monestirs com Santa Maria de l'Estany (B, 1), Lluça (B, 14), en convents i en parròquies de Vic i Barcelona.

La resta d'actuants ho fan majoritàriament a les ciutats, de les que coneixem pels documents noms de carrers o indrets. Els que viuen al camp ho fan en masos (B, 24). Només trobem citats els castells de Rosanes (B, 17), el de Vilagelans (B, 16) i Madrona (B, 19).

Uns pocs pergamins ens informen de coses curioses o aspectes menys freqüents, els citarem:

nº 3: al parlar dels drets de possessió ens dona el que podrien anomenar l'arbre genealògic de la família Soler i Olzinells, fet per Pere Soler, canonge de Mallorca. En la mateixa línia però menys complet el nº 33.

nº 2: recull el moment fundacional d'una companyia comercial, amb el detall de les peculiaritats i les mutues obligacions.

Dos pergamins un del 14 d'abril de 1473 (nº 28) i un altre del 2 de gener de 1473 (nº 29) ens recorden els desastres de la guerra, que han obligat a vendre unes propietats per pagar certes obligacions. Nº 42 en parlar

d'una venda situa la propietat a la plaça Mercadal de Vic, prop d'on hi havien les forques d'execució capital.

Per acabar voldríem al·ludir primer a un pergami que constitueix una excepció, es tracta d'un del 29 de desembre de 1475 (nº 50) que, a diferència de la resta de pergamins pontificis que es refereixen a Catalunya, es refereix a l'Alguer. En ell s'utilitza l'expressió *Principatus Cataloniae*.

Per últim donarem el llistat de notaris d'aquest segle XV que actuen en els documents, són:

FONS B

L'Alguer

Bernat Stanyol [resident a] (30)

Barcelona

Bartomeu Agell (23 i 44)
Pere Arrimontis (12)
Antoni Arnau (22)
Pere Castelló (19 i 20 amb text en català)
Pere Font (33)
Ramon de Ginebrada (1)
Guillem Jordà (34)
Bartomeu Masons (11)
Joan Mates (39)
Bernat Montserrat (21)
Bernat de Prat (27)
Bernat Sans (2)
Bernat Solà (26)

Granollers

Pere Marull (29)

Jorba

Francesc de Riusderis (10)

Mallorca

Gabriel Massot (3)
Bernat Oliver (3)

Martorell

Joan Piquer (17)

Matarò

Pere Jofre (31)

Prades

Antoni Cardó (15)

Vic

Pere de Artigas (8, 9 i 13)
Salmi Beulo (25)
Bartomeu Escaiy (5)
Antoni Fierri [?] (24)
Jaume Gall (20 amb text en català)
Salvador Ondina (8)
Andreu Planes (40)
Bernat de Prat (4, 27, 37, 38 i 40)
Jaume de Prat (14)
Bernat Sala (32)
Joan Sellers (4 i 28)

Gabriel Stanyol (4, 7 i 18)
Joan Torra (16)
Joan Valentí de la Campana (36, 41, 42 i 43)

FONS C

Ripoll

Eudald Aleman de Gosz (41)
Pere d'Arca (42)
Joan de Coll (35)
Antoni Ferran (38, 39 i 40)
Joan Palau (35)
Bernat [?]mes (34).

ANTONI BORRÀS I FELIU

NAPOLI NOBILISSIMA

RIVISTA DI ARTI FIGURATIVE, ARCHEOLOGIA E URBANISTICA

ANTONI BORRAS I FELIU

NOTA SOBRE EL FONS
DE PERGAMINS INGRESSAT
A LA BIBLIOTECA BORJA

VOLUME XXXIII - FASCICOLI III-VI - MAGGIO-DICEMBRE 1994

DIRETTORE RAFFAELE MORMONE

ARTE TIPOGRAFICA - NAPOLI